

Dossier de premsa sobre el Pla de prevenció del suïcidi de Catalunya, 2021-2025

El Departament de Salut fa una clara aposta per la salut mental en aquesta legislatura i, tal com s'ha indicat en diferents ocasions, anirà acompanyada d'un increment del pressupost (80M €). Aquests diners es destinaran a potenciar estratègies des de tots els àmbits per transformar l'atenció a la salut mental amb noves maneres de fer –amb valors com la proactivitat, creativitat, accessibilitat i proximitat– per tal d'aconseguir un abordatge preventiu, enfocat a la comunitat i orientat a la recuperació de les persones per aconseguir un canvi en l'atenció.

A Catalunya més d'una quarta part de la població major de 14 anys té malestar emocional. I l'ansietat i depressió es troben entre els principals problemes de salut crònics que declara la població amb un fort impacte en la qualitat de vida i la discapacitats. Per tot això, des del Departament de Salut s'ha prioritzat una sèrie d'accions que inclouen l'elaboració del Pla de prevenció del suïcidi de Catalunya 2021-2025 (PLAPRESC).

La prevenció del suïcidi és una prioritat de salut pública

El suïcidi és la principal causa de mort no natural i la segona causa de mort en joves d'entre 15 i 29 anys (2,39 morts per 100.000 habitants). Presenta un gradient social clar: la taxa de suïcidis és més alta en les persones en condicions socioeconòmiques desfavorables. La taxa de temptatives de suïcidis té un major predomini en les dones.

L'Organització Mundial de la Salut (OMS) reconeix el suïcidi com una prioritat de salut pública. El 2016 hi va haver gairebé 800.000 morts per suïcidi, xifra que equival a una taxa anual de mortalitat per suïcidi (estandarditzada per edat) de 10,5 per cada 100.000 habitants. A Catalunya, durant el 2019, es van produir 441 morts per suïcidi, de les quals el 73% van ser homes i més de 2.600 persones van patir les conseqüències traumàtiques i de dol, segons l'estimació de l'OMS: 6 persones per cada mort per suïcidi.

Així mateix, l'anàlisi de la mortalitat a Catalunya el 2019 assenyala el suïcidi com una causa de mort evitable susceptible d'intervenció per les polítiques sanitàries intersectorials, amb una taxa de mort de 3,09 i 8,51 per 100.000 habitants en les dones i els homes, respectivament. Finalment, una altra dada rellevant és que els suïcidis són la segona causa de mort en les dones de 25 a 44 anys i la primera en els homes d'aquest grup d'edat.

Estratègia del Departament de Salut per abordar el suïcidi

La priorització del Pla de prevenció del suïcidi (PLAPRESC) es planteja com un pas endavant en l'acompliment de les línies estratègiques de l'OMS en relació amb la prevenció del suïcidi, amb la incorporació dels aprenentatges del desenvolupament del programa Codi risc de suïcidi de Catalunya i d'altres experiències d'èxit en el sector basades en l'evidència científica. L'oportunitat d'aquest Pla és molt gran en aquests temps en què els efectes de la pandèmia de la COVID-19, poden incrementar els factors de risc del suïcidi, per l'aïllament social, l'impacte econòmic i el social que ha comportat.

Hi ha consens en el fet que la mitigació del risc de suïcidi depèn que hi hagi una resposta proactiva i eficaç entre els diferents agents implicats. De la mateixa manera, és necessari un lideratge coordinat entre els diferents departaments del Govern implicats (principalment dels Departaments de Salut, de la Presidència, de Drets Socials, d'Educació, d'Interior, d'Igualtat i

Feminismes, d'Empresa i Treball, de Recerca i Universitats i de Justícia).

Objectius del Pla

El Pla de Prevenció del Suïcidi té com a objectiu general, en un període de 5 anys, reduir la prevalença i l'impacte de la conducta suïcida (ideació, temptativa i mort per suïcidi) a Catalunya a través d'un sistema integrat i eficient de prevenció, intervenció i postvenció que tingui en compte tota la població en situació de risc de suïcidi: LGTBI+, grups de risc (gent gran, supervivents de temptatives, patologies cròniques amb discapacitat i/o dolor, etc.), terceres persones (supervivents, companys de feina i altres entorns), persones en situació de complexitat, persones en elevat risc o situació d'exclusió social, població migrant, persones cuidadores, professionals, etc. en les seves accions i plantejaments.

Per assolir aquest objectiu el PLAPRESC promou mesures per a la prevenció i el control de la conducta suïcida, des del suport integral a la vida i des de l'acció intersectorial, per tal de donar les respostes adequades a cada situació, millorar la sensibilització i transformació social vers aquest fenomen, i promoure el benestar emocional i el desig de viure de forma resilient de la població, com ara l'atenció de suport a familiars i l'entorn relacional en les situacions de mort per suïcidi.

De manera més específica, el Pla pretén reduir el 2025 en un 15% la taxa de persones que declaren que estan afectades per malestar emocional segons l'Enquesta de salut de Catalunya (ESCA) i, per al 2030, reduir la taxa d'intents de suïcidi i de morts per suïcidi en més d'un 15% en tota la població i en més d'un 20% en els grups prioritaris.

Procés d'elaboració

El marc conceptual que orienta el PLAPRESC té en compte les diferents fases de la prevenció i abordatge del suïcidi, inicialment definides per l'Institut of Medicine (IOM) dels Estats Units, i adoptades per l'OMS, i es complementa amb bibliografia referent de salut pública, per afegir les opcions de promoció de la salut i les accions de tractament i manteniment o de recuperació, per tal de proporcionar una mirada integral i integrada a tot el Pla. El treball en l'elaboració del PLAPRESC ha estat altament participat: en total, unes 300 persones professionals de diferents àmbits hi han aportat el seu coneixement i criteri.

Les principals etapes que s'han seguit per a la identificació de les prioritats i la formulació del PLAPRESC 2021-2025 han estat: revisió de la bibliografia i documentació existent, identificació de les principals línies estratègiques del Pla, proposta dels principals objectius i accions del Pla, consulta amb el mètode Delphi a 250 professionals i rodes de revisió i, finalment, la redacció i la proposta de governança del Pla. En relació amb la revisió de la bibliografia, s'han tingut en compte les diferents revisions i l'evidència científica publicades els darrers 5 anys en matèria de prevenció del suïcidi, així com els principals plans de prevenció del suïcidi elaborats basats en l'evidència científica disponible també dels últims 5 anys.

Línies estratègiques

Com a element cohesionador d'aquest Pla 2021-2025 s'ha escollit el lema "Trio la vida"; en diferents programes de prevenció del suïcidi s'han emprat lemes com "Connectats a la vida" ("Connecting for life"), "#StopSuicidis" o "Zero Suïcidi".

L'estructura bàsica del Pla inclou 6 línies estratègiques, 22 àrees rellevants i 29 objectius que es

detallen a continuació.

LE 1. Prevenció universal, selectiva, indicada i estructural del suïcidi

- Àrea 1.1. Promoció de la salut i mesures de prevenció universal del suïcidi
- Àrea 1.2. Prevenció selectiva (col·lectius en situació de vulnerabilitat o risc)
- Àrea 1.3. Prevenció indicada
- Àrea 1.4. Prevenció estructural: arquitectònica i adequació de l'entorn

LE 2. Detecció, accés, atenció immediata, tractament, recuperació i processos de suport en casos d'intents de suïcidi

- Àrea 2.1. Identificació de persones en situació de risc i derivació als serveis de tractament
- Àrea 2.2. Accessibilitat i continuïtat de l'atenció
- Àrea 2.3. Intervenció i tractament oportú. Actuació en situacions de crisi: emergències i primera intervenció
- Àrea 2.4. Procés de recuperació després d'un intent de suïcidi

LE 3. Postvenció i suport a la família i altres supervivents

- Àrea 3.1. Suport al procés immediat després d'un cas de suïcidi. Anàlisi de situació i mitigació de l'impacte i riscos associats en casos de suïcidi
- Àrea 3.2. Suport a familiars, amics, companys i altres supervivents després d'un suïcidi
- Àrea 3.3. Suport als i les professionals en cas de suïcidi de la persona atesa

LE 4. Seguretat dels pacients i prevenció del suïcidi

- Àrea 4.1. Pla de seguretat de l'atenció en relació amb el risc de suïcidi
- Àrea 4.2. Sistemes d'anàlisi de cas, notificació i millora de la seguretat de l'atenció

LE 5. Suport a la gestió de la informació i del coneixement i vigilància epidemiològica

- Àrea 5.1. Suport a la recerca
- Àrea 5.2. Suport als processos de recollida i sistemes de gestió de la informació
- Àrea 5.3. Vigilància epidemiològica
- Àrea 5.4. Treball amb els mitjans de comunicació, xarxes socials, productores de cinema, teatre i altres arts escèniques
- Àrea 5.5. Formació i capacitació dels i les professionals

LE 6. Governança, desplegament del Pla i rendició de comptes

- Àrea 6.1. Definició del PLAPRESC i del seu sistema de governança
- Àrea 6.2. Estratègia de desplegament del Pla i estratègia de canvi
- Àrea 6.3. Coordinació interdepartamental i entre administracions
- Àrea 6.4. Integració vertical i horitzontal per prevenir el suïcidi
- Àrea 6.5. Monitoratge, avaluació i rendició de comptes del Pla

Aquestes línies estratègiques fan necessària actuacions d'intervenció en àmbits, eixos i objectius estratègics que corresponen a l'àmbit competencial de diversos departaments de la Generalitat de Catalunya, subjectes a la coordinació del Departament de Salut.

Accions prioritàries

A partir d'ara, es desplegaran unes línies d'actuació per operativitzar el Pla:

- Potenciar, ampliar els punts d'activació i la millora de la qualitat del Codi risc suïcidi. Aquesta eina clau per al monitoratge i seguiment de les persones que duen a terme conductes de suïcidi, posada en marxa el 2014, ha permès incloure als registres 22.678 persones, que han estat ateses a urgències i que es vinculen a la xarxa de salut mental. El proper pas consisteix a potenciar la seva participació amb l'atenció primària i el servei del 061 Salut Respon.
- Desenvolupar programes conjunts entre el Departament de Salut i el Departament d'Educació, partint del Programa Salut i Escola, per abordar al currículum escolar la gestió de l'estrès, les habilitats socials i la solució de problemes, per tal de promoure la desestigmatització dels trastorns de salut mental i les addiccions a l'àmbit escolar.
- Impulsar el treball conjunt entre tots els agents implicats (administracions, organismes i entitats i especial rellevància la col·laboració Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses i Mossos d'Esquadra) a través d'una Comissió interdepartamental per tal de disposar de dades rellevants per poder prendre decisions, garantint la protecció d'aquestes dades.
- Incorporar l'atenció a supervivents i donar suport als familiars i entorn relacional, de manera que es doni una primera resposta ràpida i apropiada a les persones supervivents (incloent-hi també als professionals) i derivar els casos quan sigui necessari a recursos de suport i ajuda, individual i grupal. Això implica activar els circuits de derivació a recursos de suport comunitaris, com les entitats de supervivents.
- Articular el telèfon del 061 Salut Respon, eina transversal del sistema de salut, com a via per a l'atenció no presencial al suport i a l'acompanyament en casos de risc de suïcidi, per tal de millorar l'accessibilitat i efectivitat de les estratègies de recuperació (actuació prevista per al 2022).

Implementació

Per iniciar el desplegament del PLAPRESC es proposa prioritzar diverses activitats que s'hauran d'implementar durant el període 2021-2025. Algunes de les activitats seleccionades com a prioritàries són:

Línia 1: Prevenció universal, selectiva, indicada i estructurada del suïcidi

- Involucrar a la ciutadania
- Enfortir els factors protectors personals i mediambientals de forma coordinada amb el PINSAP
- Incorporar, dins dels programes del PDSMiA i del PINSAP, accions concretes per a l'abordatge de l'estigma en salut mental i addiccions
- Potenciar accions de prevenció del suïcidi a l'àmbit educatiu, en col·laboració amb el Departament d'Educació, en el marc del Programa Salut i Escola
- Millorar la detecció i l'abordatge de la conducta suïcida en casos de persones víctimes de violència, abús i/o situacions límit
- Millorar la detecció i l'abordatge de la conducta suïcida en població en situació de vulnerabilitat, de manera coordinada amb els diferents àmbits i serveis implicats
- Enfortir el programa de salut mental comunitària, amb un model d'atenció integrada de l'atenció primària i de la salut mental i les addiccions
- Garantir un entorn d'atenció segur als centres d'hospitalització de salut mental i addiccions, serveis d'urgències, centres penitenciaris i altres serveis assistencials per a la prevenció del risc de suïcidi

Línia 2: Detecció, accés, atenció immediata, tractament, recuperació i processos de suport en casos d'intent de suïcidi

- Formar els professionals dels serveis comunitaris sanitaris, socials i altres agents implicats en la detecció del risc de suïcidi.
- Millorar la prevenció del suïcidi des dels serveis d'atenció primària i comunitària i d'altres serveis prestadors de serveis de salut, socials i penitenciaris.
- Introduir programes de prevenció específica en patologies o situacions en què hi ha un elevat risc de suïcidi
- Revisar el procediment del Codi Risc Suïcidi en els serveis d'urgències generals i altres serveis assistencials no de salut mental per identificar-ne l'adequació a les bones pràctiques basades en l'evidència científica
- Integrar l'atenció no presencial al suport i a l'acompanyament en casos de risc de suïcidi, per tal de millorar l'accessibilitat i efectivitat de les estratègies de recuperació.

Línia 3: Postvenció i el suport a la família, a altres supervivents i als professionals

- Garantir la implementació del protocol per a la postvenció immediata al suïcidi.
- Establir un programa de suport en salut mental adreçat als professionals que han perdut a una persona atesa per suïcidi.

Línia 4: Seguretat clínica i prevenció del suïcidi

- Garantir l'existència de plans de seguretat en l'atenció a tots els nivells
- Incorporar la utilització de metodologies reactives d'anàlisi de cas cada vegada que es produeixi un suïcidi.

Línia 5: Suport a la gestió de la informació i del coneixement i vigilància epidemiològica

- Crear un registre oficial de la conducta suïcida i fomentar una estratègia integrada de recollida de dades del suïcidi en els sistemes d'informació pública de Catalunya
- Crear un sistema que integri el conjunt de dades de tots els agents implicats en l'atenció al suïcidi

Línia 6: Governança, desplegament del pla i rendició de comptes

- Participació de les associacions de prevenció del suïcidi en la planificació, implementació, seguiment i avaluació del PLAPRESC
- Seguiment del grau de desplegament del PLAPRESC